

Sygn. akt IV CSK 53/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 sierpnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Energetyka „H.(...)” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w likwidacji w P.

przeciwko Gminie P. i Przedsiębiorstwu Energetyki Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.

o wydanie ewentualnie zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 19 sierpnia 2010 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 11 marca 2009 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo przeciwko Gminie P. co do rozstrzygnięcia w przedmiocie żądania ewentualnego i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w E. w celu rozpoznania tego żądania.

Uzasadnienie

Powódka domagała się nakazania pozwanym Gminie P. i Przedsiębiorstwu Energetyki sp. z o.o. w P., aby każdy z nich wydał mu oznaczone w pozwie ruchomości i urządzenia stanowiące elementy sieci ciepłowniczej, ewentualnie – w razie uznania, że żądanie wydania stanowi nadużycie prawa lub przyjęcia, że powód utracił prawo własności określonych ruchomości i urządzeń – o zasądzenie na jego rzecz od pozwanej Gminy kwoty 1 424 540,24 zł, a ponadto od obu pozwanych in solidum dalszej kwoty 630 000 zł z tytułu bezumownego korzystania ze stanowiących przedmiot roszczenia o wydanie ruchomości i urządzeń za okres od dnia 5 listopada 2003 r. do dnia 30 kwietnia 2007 r. W uzasadnieniu pozwu powódka powołała się na przysługujące jej prawo własności rzeczy objętych sporem, będących w bezpodstawnym posiadaniu pozwanych od listopada 2003 r.

Pozwani wnieśli o oddalenie powództwa. Gmina zarzuciła, że powódka nie jest właścicielem spornych rzeczy, a jedynie włada nimi za jej zgodą.

Wyrokiem częściowym z dnia 28 czerwca 2007 r. Sąd Okręgowy w E. uwzględnił powództwo w zakresie żądania wydania objętych sporem rzeczy w całości w stosunku do pozwanej Spółki (pkt I sentencji wyroku) i pozwanej Gminy (pkt II sentencji wyroku).

Sąd Apelacyjny – na skutek apelacji obu pozwanych – zmienił zaskarżony wyrok w pkt I ten sposób, że oddalił powództwo o wydanie w stosunku do pozwanej Spółki, a w pkt II w ten sposób, że „nakazał pozwanej Gminie P. wydanie na rzecz powódki Energetyki „H.(...)” sp. z o.o. w P. następujących ruchomości (...), oddalając powództwo w pozostałej części wobec pozwanej Gminy”.

Z uzasadnienia wyroku Sądu drugiej instancji wynika, że przedmiotem rozstrzygnięcia było także żądanie ewentualne o zasądzenie od pozwanej Gminy na rzecz powódki kwoty 1 424 540,24 zł, będącej równowartością rzeczy stanowiących przedmiot roszczenia o wydanie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego dochodzenie tego żądania od pozwanej Gminy jest nieuzasadnione przede wszystkim dlatego, że znaczna część nienadających się do odłączenia od sieci ciepłowniczej rzeczy, których równowartość stanowi przedmiot żądania ewentualnego, pozostaje w posiadaniu pozwanej Spółki. Żądanie ewentualne w zakresie dotyczącym oddalenia w stosunku do pozwanej Gminy powództwa windykacyjnego o wydanie pompy obiegowej, nr indeksu (...)/44, i węzła ciepłowniczego c.o. i c.w., numer indeksu (...)/97, jest natomiast nieuzasadnione z tego

względu, że powódka nie wykazała, iż wspomniane pompy obiegowe stanowią jej własności, wymieniony zaś węzeł ciepłowniczy nie ma, według opinii biegłego, żadnej wartości.

Wyrok zaskarżyła powódka „w części w jakiej Sąd Apelacyjny oddalił żądanie ewentualne wytoczone przeciwko Gminie w zakresie kwoty 1 424 540,27 zł”. W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik powódki zarzucił naruszenie art. 49 § 2 k.c. i obrazę art. 378 § 1, 386 § 1, 382, 227, 217 § 1, 328 § 2 k.p.c. Powołując się na te podstawy wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Dla oceny zasadności skargi kasacyjnej rozstrzygające znaczenie ma zarzut naruszenia art. 378 § 1 i 386 § 1 k.p.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie. Zdaniem skarżącej Sąd odwoławczy wydał wyrok w zaskarżonej części na skutek rozpoznania sprawy z naruszeniem granic apelacji, ponieważ orzekł w przedmiocie żądania ewentualnego w sytuacji, w której Sąd pierwszej instancji – ze względu na to, że uwzględnił roszczenie główne w całości – w ogóle nie rozpoznawał żądania ewentualnego.

Z treści wydanego w sprawie przez Sąd Okręgowy w E. wyroku częściowego wynika jednoznacznie, że przedmiotem rozstrzygnięcia było jedynie uwzględnione w całości żądanie główne wydania przez pozwanych oznaczonych w pozwie ruchomości i urządzeń stanowiących elementy sieci ciepłowniczej. Sąd pierwszej instancji nie orzekł zatem o skierowanym w stosunku do pozwanej Gminy żądaniu ewentualnym o zasądzenie oznaczonej kwoty, stanowiącej równowartość rzeczy objętych roszczeniem windykacyjnym. Żądanie ewentualne jest bowiem żądaniem zgłoszonym w pozwie na wypadek nieuwzględnienia przez sąd żądania zgłoszonego na pierwszym miejscu. Sąd orzeka o tym żądaniu tylko wówczas, gdy oddali żądanie zgłoszone na pierwszym miejscu. Jeżeli zaś sąd – tak jak w rozpoznawanej sprawie – uwzględni żądanie pierwsze (główne), to nie orzeka już o żądaniu ewentualnym.

W konsekwencji przedmiotem zaskarżenia we wniesionych przez pozwanych apelacjach mogło być jedynie rozstrzygnięcie w przedmiocie roszczenia windykacyjnego. Apelacja w szerszym zakresie – zwłaszcza w przedmiocie żądania ewentualnego – byłaby niedopuszczalna ze względu na wniesienie jej od nieistniejącego orzeczenia. Tymczasem Sąd odwoławczy orzekł także – na skutek rozpoznania apelacji pozwanej Gminy – w przedmiocie żądania ewentualnego. W tej sytuacji zarzut wydania

zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 378 § 1 i 386 § 1 k.p.c. należało uznać za uzasadniony.

Nie można także odmówić racji skarżącej, że rozstrzygnięcie tylko przez Sąd odwoławczy o żądaniu ewentualnym pozbawiło ją możliwości zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji i rozpoznania sprawy w tym zakresie w dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym. Zgodnie z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, a w myśl art. 176 ust. 1 Konstytucji postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne. Połączenie tych przepisów tworzy – jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 21 maja 2002 r., III CKN 948/00 (OSNC 2003, nr 5, poz. 68) – konstytucyjną zasadę kontroli orzeczeń i postępowania sądowego, stanowiącą rozwinięcie prawa do sądu, ustanowionego w art. 45 Konstytucji. Prawo do kontroli sądowej na gruncie Konstytucji – podobnie jak prawo do sądu – ma charakter autonomiczny. Nie chodzi zatem o formalne istnienie w danej sprawie co najmniej dwu instancji sądowych oraz ustanowienie powszechnie dostępnego środka zaskarżenia, ale o realne zagwarantowanie możliwości skorzystania z tego środka, przeniesienie sprawy do wyższej instancji i przeprowadzenie merytorycznej kontroli orzeczenia. W niniejszej sprawie skarżąca została pozbawiona takiej możliwości w zakresie rozpoznania żądania ewentualnego. Niczego w tej ocenie nie zmienia okoliczność, że przysługuje jej skarga kasacyjna, ponieważ nie jest ona środkiem zaskarżenia gwarantującym możliwość kontroli sądowej w zwykłym trybie instancyjnym.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku.